

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Білан С.І.

Верхньотерсянська ЗОШ I-III ступенів Гуляйпільської районної ради

У статті досліджуються основні особливості національної ідентифікації учнівської молоді як чинника формування громадянської ідентичності в умовах засвоєння змісту історичної освіти та шляхи її оптимізації. Обґрунтована актуальність проблеми формування громадянської ідентичності учнівської молоді з метою консолідації суспільства на вирішення соціальних завдань розбудови української держави. Розглядаються теоретичні основи національної ідентифікації та громадянської ідентичності учнівської молоді.

Ключові слова: національна ідентифікація, історичне мислення учнівської молоді, історичне буття, історична свідомість, історичне пізнання.

Постановка проблеми. Здобуття незалежності Україною викликало проблему формування громадянського суспільства. Національна ідентифікація учнівської молоді є важливою проблемою сучасності і чинником формування її громадянської ідентичності на основі засвоєння історичного досвіду. Проголошення незалежності України сприяло зростанню інтересу до історичного минулого народу, до історичних знань, до осмислення традицій державотворення, громадянського суспільства, піднесло престиж історичної освіти, оскільки історична освіта забезпечує формування ціннісних орієнтирів учнівської молоді, сприяє соціальній, національній, громадянській ідентифікації.

Актуальність проблеми зумовлена корінними змінами, які відбуваються у світі, наявністю глобальних проблем, змінами соціально-економічних і політичних реалій українського суспільства. Проблема консолідації суспільства на вирішення соціальних завдань викликає потребу соціально-філософського осмислення проблеми самовизначення особистості, усвідомлення нею себе як представника нації, громадянина держави, про що свідчать нормативні документи: Закон про освіту, Концепція громадянського виховання [8, 15]. По-перше, в умовах демократизації держави, громадянське виховання є одним із найважливіших завдань, які реалізує система освіти. По-друге, формується національна правова держава, і однією з передумов її існування є лояльний до держави громадянин, що дотримується демократичних цінностей та настанов у своїй поведінці. По третє, національна ідентичність є важливою передумовою консолідації суспільства. Це привертає увагу до дослідження особливостей національної ідентифікації учнівської молоді у процесі засвоєння змісту історичної освіти та встановлення функцій національної ідентифікації у формуванні громадських якостей особистості.

Метою даної статті є визначення особливостей, функцій національної ідентифікації учнівської молоді як важливого чинника становлення громадянської ідентичності особистості у процесі засвоєння змісту історичної освіти. Аналіз останніх досліджень і публікацій підтверджує актуальність означеної проблеми. Серед сучасних українських дослідників, роботи яких тією чи іншою мірою торкались означеної теми, слід назвати В. Андрущенка, В. Воловика, Г. Горак, А. Карася, С. Кульчицького [4; 5; 9; 12], які приділяють увагу дослідженню історичного пізнання, в процесі якого відбувається розвиток історичного мислення, формування національної ідентичності особистості. У роботах Т. Потапчук, О. Радченко, К. Терещенко, О. Шиприкевич [17; 18; 23] актуалізовано проблеми національної

ідентифікації української молоді. До цієї проблеми звертались вчені з інших країн: В. Вжосек, який досліджував особливості історичного мислення, європейської ідентичності в умовах глобалізації, встановив три важливі її аспекти: культурний, метафоричний, okazальний [3]; С. Ентоні, Р. Йорн, М. Кром, які долучились до дискусії щодо синтезу різних підходів в осмисленні історичного процесу та впливу його на формування національної ідентичності. Наявність багатьох підходів щодо осмислення минулого, їх значення у формуванні світогляду, національної ідентифікації актуалізувало проблему пошуку їх співвідношення, дослідженням якого займаються І. Бойченко, І. Добронравова, В. Кизима та ін. На сучасному етапі проблемами удосконалення змісту історичної освіти, в рамках якої відбувається розвиток історичного мислення учнівської молоді, формування національної ідентифікації ведуть дослідження В. Огнев'юк, П. Кравченко, Ф. Турченко, О. Пометун, які солідаризуються з позицією, що вирішальним чинником становлення громадянського суспільства в Україні має стати національна ідентифікація та ін. Важливі висновки в процесі теоретичного усвідомлення нових тенденцій розвитку національної ідентифікації висвітлено у роботах авторів Концепції викладання історії в школі (проект, 2009 р.): Н. Яковенко, І. Гирич, Л. Зашкільняк, О. Удод та ін. [10].

Проблеми громадянського виховання завжди були актуальними для педагогічної еліти України. Такі відомі українські діячі, як В. Антонович, М. Драгоманов, М. Грушевський, І. Огієнко, Г. Ващенко, Б. Грінченко, А. Макаренко, В. Сухомлинський та сучасні дослідники звертали увагу у своїх роботах на особливе значення формування громадянських рис молоді. Дослідники виділяють головну особливість громадянськості – усвідомлення ролі і місця у суспільному житті та головні концепти національної ідентичності: історичну територію або рідний край, спільну мову, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну культуру, єдині права та обов'язки для членів суспільства, спільну економіку, спільне бачення перспектив розвитку нації.

Незважаючи на достатню кількість досліджень, проблема національної ідентифікації як чинника формування громадянськості учнівської молоді залишається все ще недостатньо вивченою. Бракує досліджень, в яких би достатньо повно і глибоко було розглянуто проблему предмета дослідження на основі цілісного концептуального висвітлення. Дискусійним лишається питання щодо особливостей національної ідентифікації учнівської молоді, ототожнення її з національною свідомістю і само-свідомістю.

Процес пізнання історичного буття дозволяє особистості усвідомлювати себе, свою історичність, залежність від зовнішнього середовища, забезпечує самостійність мислення та національну ідентифікацію. Відомо, що ідентифікація і ідентичність – процес і результат ототожнення себе з іншим суб'єктом. Національна ідентифікація визначається як процес усвідомлення себе представником певної нації та осмислення її сутнісних рис. Процес ідентифікації як спосіб набуття, підтримки й збереження ідентичності ґрунтується, з одного боку, на соціальному контролі за реалізацією експектацій (очікувань) оточення, а з іншого – на особистісних якостях індивіда, які уможливають певний різновид його діяльності. Варто підкреслити, що в умовах становлення незалежності України національна ідентифікація є головним засобом соціалізації особистості, розповсюдження й поглиблення у суспільстві загальнолюдських цінностей, рис громадянськості, по-друге, є способом набуття, підтримки і збереження ідентичності. Національна ідентифікація, самоідентифікація лежать в основі неперервності історичного процесу, це сприяє часопросторовій єдності розвитку, спадкоємності поколінь, цілісному й цілеспрямованому розвитку суб'єкта історії, формуванню історичної свідомості – надійної основи його самоусвідомлення, базиса національної самоідентифікації. В процесі національної ідентифікації та самоідентифікації відбувається процес усвідомлення історії, засвоєння її уроків, формування національної свідомості та самосвідомості громадян. Варті уваги висновки дослідників щодо багатогранності національної ідентифікації, її зв'язку безпосередньо з культурою: «...національно-культурна ідентичність за своєю сутністю – це усвідомлене прийняття особою відповідних норм і зразків поведінки, ціннісних орієнтацій і мови. Ця ідентичність найповніше виявляється у самоототожненні себе з національно-культурними стереотипами суспільства [17, с. 89].

У розуміння сутності національної ідентифікації автор солідаризується з висновками дослідниці Л. Нагорної, яка висловлює думку щодо співвідношення етнонаціонального і загальногромадянського компонентів [13, с. 17]. Такі ідентитети як етнонаціональні фактори, відчуття індивідуальної історичності та громадянські цінності: національний інтерес, безпека, на нашу думку, глибше розкривають зміст явища. Тому правомірно буде вважати, що національна ідентичність спроможна інтегрувати економічні, етнічні, культурні, релігійні, політичні та інші компоненти. Основою формування національної ідентичності має бути високий рівень політичної культури і національної свідомості.

На нашу думку, національна самосвідомість громадян органічно поєднується з патріотизмом, який ґрунтується на національній ідентифікації: вбирає в себе віру в духовні сили своєї нації, її майбутнє; волю до праці на користь народу; вміння осмислювати моральні та культурні цінності; історію, звичаї, обряди, символіку; систему вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, волею, осмисленням відповідальності перед своєю нацією [16]. В Концепції звертається увага на те, що виховання громадянина має бути спрямоване передусім на розвиток патріотизму – любові до свого народу, до України. Важливою якістю українського патріотизму має бути турбота про благо народу, сприяння становленню й утвердженню України як правової, демократичної держави, готовність відстояти незалежність Батьківщини. Дослідники акцентують увагу на наявності у громадянина певного розуміння сутності понять

суспільне благо, народ, батьківщина, що зумовлює наявність, окрім юридичної складової, певного рівня соціально-філософської рефлексії та політичної грамотності, ідентитетами громадянськості вважають територію, культуру, мову, звичаї [2, с. 101]. Але сьогодні ми розглядаємо громадянське виховання як процес формування громадянськості, як інтегративної якості особистості, що дає змогу людині відчувати себе морально, політично й юридично дієздатною та захищеною. Воно покликане виховувати особистість чутливою до свого оточення, залучати її до суспільного життя, в якому права людини є визначальними.

Безперечно, у процесі громадянського виховання провідне місце належить освітній складовій, яка доповнюється й розширюється вихованням у душі громадянськості. Це поняття об'єднує в собі громадянську, політичну соціалізацію та здатність долучати до цього процесу моральні цінності. Весь освітній процес у закладах освіти має бути насичений різними аспектами громадянського виховання. Проте особлива роль тут належить предметам суспільно-гуманітарного циклу, а саме: історії, правознавству, громадянознавству, географії, суспільствознавству.

Предметом вивчення історії як навчального предмета є соціальна історія, змістом якої є ознайомлення учнів з процесом розвитку людського суспільства, його матеріальною і духовною культурою. Вивчення історії своєї країни в рамках історичної освіти, знання інших культур веде до усвідомлення своєрідності власної культури, спільної спадщини людства, формує історичну свідомість, історичне мислення, сприяє національній ідентифікації учнівської молоді, репрезентує пропозицію щодо перспектив проектування свого майбутнього громадянами країни. Засвоєний зміст є історичним знанням – сукупністю ідеальних образів, що відображають історичні явища та процеси об'єктивної дійсності. Наявність різного змісту сторінок історії нації, історична пам'ять нації свідчать про різні виміри національної ідентифікації, яка є реальною і не однозначною як і національна ідентичність особистості. Центральним компонентом національної ідентичності, на нашу думку, є певні ідеї, наприклад, національна ідея, бачення якої і зміст змінювався, відображаючись у перемогах і поразках нації.

Суб'єктами національної ідентифікації є як відомий вчений, так і проста людина. Учнівська молодь України як об'єкт і суб'єкт соціальної передачі знань, досвіду є інтелектуальним потенціалом, активною, творчою складовою сучасного суспільства. Учнівська молодь є складовою соціальної групи молоді, як соціальна група, має спільні інтереси, мету, являє собою певну цілісність, є учасником різноманітної діяльності, обумовленої періодом навчання, отриманням професії та участю в продуктивній праці суспільства. Важливою особливістю національної ідентифікації є те, що осмислення своєї приналежності до української нації відбувається у різних формах життєдіяльності, в ході педагогічного процесу, в рамках його законів і закономірностей.

Національна ідентифікація учнівської молоді має певні особливості. Перша особливість витікає із вікових і психологічних особливостей учнівського віку, цим визначається зміст, форми і методи ідентифікації. Суб'єкт пізнання – представник підліткового покоління, який не включився у активну самостійну діяльність. Національна ідентифікація відбувається у взаємозв'язку перебуваючої у становленні свідомості дитини з історичним буттям, яке є «...соціальною спадщиною, що являє собою результати матеріальної і духовної діяльності людей,

що, залучаючись у життєдіяльність поколіннями – спадкоємцями, справляють вплив на формування сутнісної характеристики соціального організму [4, с. 42]. Систематизований процес осмислення історичного буття відбувається на уроках історії. Це означає, що формування національної ідентичності учнівської молоді відбувається в процесі історичного мислення і бачиться нами як цілісна система, що характеризується взаємодією мотиваційного, змістового, операціонального компонентів, інформаційного, аналітичного й творчого рівнів у процесі організації різних типів уроків, різних форм спілкування. На процес формування національної ідентичності учнівської молоді впливають ЗМІ, Інтернет, процес глобалізації, позакласна діяльність, інтелектуальні змагання.

Оскільки рушієм історії є люди, людство в цілому, змістом знань постає їх багатогранна діяльність у найрізноманітніших природних, конкретно-історичних та часових умовах, а саме знання є охоронцем історичної пам'яті, яка є соціально-психологічним явищем, змістом якого є збереження і відтворення індивідом, уявлень, традицій, морально-естетичних норм, які мали місце в минулому. Формування національної ідентичності – тривалий, багатоаспектний процес, який характеризується довготривалим процесом конструювання суспільних і громадянських понять та їх засвоєнням.

Другою важливою особливістю національної ідентифікації учнівської молоді є те, що суб'єкт не є активним учасником історичного процесу, учасником подій, які осмислюються. Це ускладнює процес історичного пізнання, самоідентифікації, проблемою виступає співвідношення індивідуальної та групової ідентифікації. Формування національної ідентичності розпочинається поетапно, послідовно протягом навчання в школі, на основі варіативних форм пізнавальної та навчальної діяльності, діагностичного, диференційованого підходу, активізації пізнавальної діяльності та трьох рівнів розвитку мислення: наочно-дійового, наочно-образного, словесно-логічного. Процес національної ідентифікації відбувається через практичну дію з об'єктами соціальної спадщини, учасниками минулих історичних подій, історичними пам'ятками. Третя важлива особливість національної ідентифікації учнівської молоді полягає в тому, що процес здійснюється за допомогою представників старших поколінь та засобів навчання, наприклад, кінофільмів, підручників, зміст яких змінюється. На нашу думку, педагогічна культура батьків впливає на буденно-практичний рівень історичного мислення учнівської молоді та її національну ідентифікацію. Творчість, новаторство, політична, моральна і естетична культура педагога мають визначальну роль у формуванні національної ідентифікації.

Наступна важлива особливість національної ідентифікації учнівської молоді полягає в тому, що зміст історичної освіти визначається нормативними документами. Загальна тенденція гуманізації викликала перегляд мети, змісту, характеру історичної освіти, тому Концепція історичної освіти визначає систему поглядів на мету, завдання, зміст, форми і методи організації історичної освіти. Державним стандартом знань з суспільствознавства визначено базовий зміст історичної галузі і систему вимог, що визначають обов'язковий для досягнення рівень знань і умінь тих, хто навчається. Цей зміст інтегрується в конкретних навчальних програмах, нормативних документах, які визначають розвиток історичного мислення та направленість національної ідентифікації.

Названі вище особливості дозволяють сформулювати висновок про взаємозумовленість розвитку національної ідентифікації і історичного мислення особистості, які відбуваються в рамках історичного пізнання. Процес засвоєння історичних знань організований так, щоб в скороченій формі, за встановлений час відтворити дійсний історичний процес появи і розвитку культури українського народу, усвідомити громадські якості та сформувати навички їх проявлення. Слід визнати, що на зміст національної ідентифікації учнівської молоді впливають об'єктивно – потреби суспільства, розвиток історичної науки, суб'єктивно – політика керівних сил суспільства, методологічні позиції вчених. В Концепції викладання історії в школі (проект, 2009р.) визначено змістовні принципи історичної освіти як такої, що спирається на поєднання здобутків і вимог історичної та педагогічної наук: загальнонауковий підхід, що передбачає ознайомлення учнів із достовірними фактами та їх інтерпретаціями з метою формування цілісного наукового світогляду; конкретно-історичний підхід, тобто розгляд подій і явищ у контексті відповідного історичного часу, місця, супутніх обставин та динаміки перебігу від причин до наслідків; альтернативно-проблемний підхід, що спирається на використання різноманітних історичних джерел та ознайомлення з різними інтерпретаціями історичних подій і явищ; аксіологічний підхід, тобто прищеплення загальнолюдських морально-етичних цінностей, громадських якостей та вироблення на їх основі особистісної системи оцінювання історичних подій, діячів, явищ тощо; полікультурний підхід, що акцентує увагу на органічній єдності історії, культури, мови, традицій і звичаїв, які забезпечують наступність, спадкоємність поколінь власного народу та формування громадських якостей [10, с. 11].

Не менш важливою особливістю історичного мислення учнівської молоді є те, що цей процес не є закінченим, він продовжується у спеціальних, вищих навчальних закладах, що забезпечує цілісне ставлення учнівської молоді до історичного процесу. Варто відмітити, що предмет історії надає різноманітні перспективи, стає джерелом знань інших дисциплін, що відображають певний зміст історичного буття. Це сприяло інтегрованій взаємодії каналів впливу на процес формування національної ідентифікації, громадянськості учнівської молоді: а) історична, правова освіта в школі та вузі, збереження наступності у цьому процесі; б) виховання учнівської молоді в позаурочний час; в) підвищення ефективності діяльності ЗМІ; г) виховання учнівської молоді засобами музею історії та культури, мистецтва; д) використання історичної пам'яті поколінь.

Наступна важлива особливість національної ідентифікації учнівської молоді полягає в тому, що цей процес відбувається у ході самостійної навчальної діяльності, яка обумовлена кількома чинниками і, в першу чергу, такими як: контрольні та самостійні роботи, заліки, іспити, зовнішнє тестування; написання рефератів. Всі визначені чинники до того ж підсилюються ще й тим, що останнім часом збільшується і активізується інформаційний простір, набуваючи при цьому глобального характеру за рахунок впровадження нових інформаційних технологій. Важливою особливістю є те, що історичні знання є категорією базовою для історичного мислення і для процесу національної ідентифікації, оскільки без них неможливо сформувати уміння і навички.

Все вище зазначене, дозволяє виділити основні функції національної ідентифікації учнівської молоді: по-перше, сприяє формуванню інтелектуаль-

ного потенціалу, національної свідомості, синтезує, інтегрує знання галузевих наук і дисциплін, сприяє цілісній освіті, виокремлює морально-ціннісні орієнтації і прогнозує стратегію у сфері виховання громадянина. По-друге, в процесі національної ідентифікації учнівської молоді зберігається, оновлює, примножується історичний досвід, культура поколінь, презентуються національні ідеї, що консолідує українське громадянське суспільство і підтримує наступність між поколіннями. По-третє, виконує світоглядно-виховну функцію, сприяє соціальній ідентифікації, вихованню відповідальних громадян-патріотів, які б могли вирішувати найскладніші проблеми розбудови нашої держави та функцію мобілізації особистості в умовах нестабільності. По-четверте, є важливим чинником примирення, взаєморозуміння між громадянами, сприяє закріпленню ідей і настроїв гуманності та демократизму, формуванню толерантності в суспільстві, у світовому просторі. По-п'яте, виконує функцію пропаганди основних цінностей, якими є терпимість, повага, взаєморозуміння, права людини, демократія, функцію запобігання злочинам проти людства.

Таким чином, в статті було здійснена спроба встановити особливості національної ідентифікації учнівської молоді як чинника формування громадянської ідентичності. Специфіка змісту історії як навчального предмету окреслює особливості націо-

нальної ідентифікації учнівської молоді у процесі історичного мислення, її взаємозв'язок з історичним буттям, історичною свідомістю, історичною пам'яттю, історичним пізнанням. Історичне мислення учнівської молоді – це процес соціальної ідентифікації, зумовлений взаємозв'язком, перебуваючої у становленні свідомості дитини з історичним буттям, який сприяє становленню світогляду і є надійною основою її самоусвідомлення в сучасному світі, базисом національної самоідентифікації, допоможе спрогнозувати майбутнє, забезпечить взаємозв'язок, спадкоємність поколінь, стане своєрідним підґрунтям формування громадянина української держави. Наявність в учнівській молоді справжньої громадянської позиції, заснованої на глибокому розумінні сутності політичного процесу і значення демократичних процедур, відповідального ставлення до участі в політичному житті, усвідомлення не лише своїх особистих інтересів, але і потреб суспільства в цілому свідчатиме про громадянську ідентичність. Громадянськість – це реальна можливість втілення в життя сукупності соціальних, політичних і громадянських засад особистості, її інтеграція в культурні й соціальні структури суспільства. Перспективи подальших наукових досліджень: розвиток досліджуваного феномену в умовах реформування змісту історичної освіти, в умовах компетентнісного підходу та використання ІКТ.

Список літератури:

1. Андрущенко В.П. Філософія освіти: поняття і предметне поле / В.П. Андрущенко // Роздуми про освіту: Статті, нариси, інтерв'ю. – К.: Знання України, 2004. – С. 351–366.
2. Арабаджиев Д.Ю. Моніторинг політичної та громадянської ідентичності студентської молоді: регіональний аспект [Електронний ресурс] / Д. Арабаджиев. Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/grani/2012_7/24.pdf
3. Вжосек В. Історичне мислення / К. Киридон, С. Троян // Польська візія історичного мислення: аналіз сучасної класичної історіографії. [Електронний ресурс] / К. Киридон, С.Троян. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe
4. Воловик В.І. Філософія історії. Курс лекцій [для студентів вузів] / В.І. Воловик. – Запоріжжя: «Просвіта», 2004. – 140 с.
5. Горак В.С. Яким має бути зміст сучасної історичної освіти в Україні. Проблеми взаємодії академічної й дидактичної історії. Матеріали круглого столу / В.С. Горак // Історія України. – 2010. – № 29(699). – С. 10.
6. Грушевський М.С. Хто такі українці і чого вони хочуть / М.С. Грушевський. – К.: т-во «Знання України», 1991. – 240 с.
7. Драгоманов М.П. Вибране: Мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні / М.П. Драгоманов. – К.: Либідь, 1991. – 682 с.
8. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> [Посилання дійсне на 19.03.2012 р.].
9. Карась А. Громадянська ідентичність як чинник демократичного розвитку сучасної України [Електронний ресурс] / А. Карась. – Режим доступу: rethinkingdemocracy.org.ua/themes/Karas.html
10. Концепція та програми викладання історії України в школі (проект) [Текст]. – К.: Видавничий дім «Стилос», 2009. – 126 с.
11. Кречетова В.А. Сутність та можливості виміру «громадянської ідентичності» [Електронний ресурс] / В. Кречетова. – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vkhnu/Soc_dos/.../Krechetova.pdf
12. Кульчицький С.В. Хо́да історії: нове бачення [Електронний ресурс] / С.В. Кульчицький. – Режим доступу: www.ZerkaloNedeli.com.ua
13. Нагорна Л. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі / Л. Нагорна // Політичний менеджмент. – 2003. – № 2. – С. 14–30.
14. Огієнко І. (Митрополит Іларіон) Рятуння України / І. Огієнко; [упоряд., авт. передм. і комент. М.С. Тимошенко]. – К.: Наша культура і наука, 2005. – 464 с.
15. Огнев'юк В.О. Людина-Культура-Історія / В.О.Огнев'юк. – К.: «Генеза», 1999. – 157 с.
16. Проект Концепції громадянської освіти та виховання в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.mon.gov.ua/img/zstored/files/doc_30112012.doc
17. Потапчук Т.В. Теоретичні основи національно-культурної ідентичності студентської молоді [Електронний ресурс] / Т. Потапчук. – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tmpvd/2012_16_3/10.pdf
18. Радченко О. Аксиологічний аспект національної ідентифікації сучасної студентської молоді [Електронний ресурс] / О. Радченко. Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpu/filos...14/radchenko.pdf
19. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення / Й. Рюзен // Нові шляхи історичного мислення [Переклад В. Кам'янець]. – Л.: Літопис. Міжнародний фонд «Відродження», 2010. – 358 с.
20. Турченко Ф.Г. Яким має бути зміст сучасної історичної освіти в Україні. Проблеми взаємодії академічної й дидактичної історії. Матеріали круглого столу / Ф.Г. Турченко // Історія України. – 2010. – № 29(699). – С. 8.
21. Шиприкевич О. Національна ідентифікація української молоді (на матеріалах анкетування [Електронний ресурс] / О. Шиприкевич. – Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evp/2010_1/Shipryk.pdf

Билан С.И.

Верхньотерсянская ООШ I-III степеней Гуляйпольского районного совета

НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИФИКАЦИЯ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЁЖИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ ЛИЧНОСТИ

Аннотация

В статье исследуются основные особенности национальной идентификации учащейся молодежи как фактора формирования гражданской идентичности в условиях усвоения содержания исторического образования и пути ее оптимизации. Обоснована актуальность проблемы формирования гражданской идентичности учащейся молодежи с целью консолидации общества на решение социальных задач развития украинского государства. Рассматриваются теоретические основы национальной идентификации и гражданской идентичности учащейся молодежи.

Ключевые слова: национальная идентификация, историческое мышление учащейся молодежи, историческое бытие, историческое сознание, историческое познание.

Bilan S.I.

Verhnotersyanska comprehensive secondary school of Huliaipole Raion Council

STUDENTS' NATIONAL IDENTIFICATION AS A FACTOR OF FORMATION OF CIVIL IDENTITY OF PERSONALITY

Summary

In the article, the author analyzes the main features of national identification as a factor of formation of civil identity of personality in conditions of mastering the content of history education and ways of its optimization. The actuality of the problem of forming students' civil identity to consolidate society on solving social tasks of building Ukrainian state is grounded. The theoretical foundations of national identification and students' civil identity are considered.

Keywords: historical thinking, historical thinking of students, national identification, historical reality, historical consciousness, historical cognition.

УДК 1(091):133.521

КРИТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ ФІЛОСОФІЇ ХХ СТОЛІТТЯ УКРАЇНСЬКИМИ РАДЯНСЬКИМИ ФІЛОСОФАМИ 20-Х – ПОЧАТКУ 30-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Кіданчук Н.В.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Стаття присвячена історико-філософським поглядам українських радянських філософів 20-х – початку 30-х років ХХ століття в контексті критики ними філософських поглядів мислителів української діаспори та представників західної філософії. У статті розкриваються вихідні принципи критичної рефлексії мислителів Радянської України і методи її здійснення. На прикладі українських радянських філософів вказаного періоду показані особливості становлення історико-філософського процесу не тільки в Радянському Союзі, а також в українській діаспорі та на Заході. Крім того, світогляд радянських мислителів Е. Берглера, В. Берковича, Н. Білярчик, П. Демчука, В. Юринця показано як унікальний синтез проєвропейських, марксистських і глибоко національних поглядів. Критика філософських поглядів ідейних опонентів радянських філософів – представників української діаспори (Д. Донцова, Д. Чижевського) і західних філософів (А. Бергсона, Е. Гуссерля, В. Джеймса, З. Фрейда, М. Шеллера) дозволила їм таким чином популяризувати і поширити їх ідеї. В статті демонструються широкі гносеологічні можливості критики в умовах тоталітарного суспільства, її величезний евристичний потенціал. Таким чином, критика як метод рефлексії в роботах філософів Радянської України був не тільки витриманий і продиктований політичною дійсністю, але і програмував в більшості випадків негативно оцінку «опонентів». Радянські мислителі, тим не менш, змогли розкрити головні риси західної філософії ХХ століття: антиінтелектуалізм, психологізм, містицизм, естетизм, антиісторизм, соціоморфізм, практицизм, а також «між рядків» приділити увагу проблемам національного характеру і становленню вітчизняної філософської думки в Україні.

Ключові слова: українська радянська філософія 20-х – початку 30 років ХХ століття, критика, історія філософії.

Актуальність. Становлення сучасної картини історико-філософського процесу в Україні є неможливим без об'єктивного і наукового викладу всіх до недавнього часу «білих плям» – персоналій, ідей, проблем. Велику роль у цьому процесі, безумовно, повинен зайняти малодосліджений і недооцінений здобуток мислителів Радянської України 20-х – початку 30-х років ХХ століття у сфері критичної тео-

рії, лише нещодавно відкритий для вільного доступу та вивчення українськими істориками філософії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці цієї проблеми в сучасній Україні присвячені праці таких вітчизняних науковців як Г. Вдовиченко, І. Козій, М. Роженко, Я. Юринець.

Велика увага в них приділяється також проблемі національного відродження України 20-30-х